

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Brevis Et Vtilis Commentarivs In Priorem Epistolam Pauli
ad Corinthios, & in aliquot capita secundæ**

Melanchthon, Philipp

Vitebergæ, 1561

VD16 M 2618

Fratres ne pueri fiatis mente, Sed sitis infantes malicia, integri verò sitis
mente.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36296

dente: Quomodo implens locum idiotæ, dicit Amen, si te non intelliget ἢ ἀναπληρῶν τὸ πομπῶν ἰδιώτῶν, dicitur respondens, quasi precationem ab alio recitatam, postea complens expresso consensu populi. Ad hunc ipsum morem & multa alia dicta congruunt, ut Psalmo 117. prius nominat domum Aaron, & hanc iubet gratias agere & celebrare Deum, Dicat nunc domus Aaron, bonus est Dominus, & in seculum misericordia eius. Sit Sacerdos ἱερεὺς publicæ precationis, & quasi præeat populo sua uoce. Postea igitur additum est, Dicant nunc omnes qui timeant Dominum, bonus est Dominus, & in seculum misericordia eius.

Fratres ne pueri fiatis mente, Sed sitis infantes malicia, integri verò sitis mente,

Insertit generalem admonitionem, ut rectè iudicent de usu donorum. Non inanis spectaculi causa dona exhibita sunt, sicut uidentur illi cogitare, qui tantum ostentant donum linguarum recitando hymnum peregrina lingua, quem cæcus non
 P intelli-

intelligit. Hæc admonitio latè patet. Sacrificia in Israel instituta erant ad certos usus. At Sacerdotes transfulerunt ea ad pompam aut quæstum. Cœna Domini ad usum certum, uidelicet, ad consolationem conscientiarum instituta est. Postea hominiliter prophanata est, & in magna parte generis humani celebratur, ut spectaculum aut quæstus causa. Certarunt Ecclesie in die Paschatos, & sæpè de alijs non necessarijs quæstionibus. De hoc toto genere monet Paulus, ut non uelut pueri spectaculis & ritibus capiamur, sed sapienter examinamus actiones, & causas intueamur, & suum cuiq; locum tribuamus. Et regulam hic sæpè repetit: Omnia ad ædificationem fiant. Cogitate quare donum linguarum attributum sit Ecclesie, non ut sit inane spectaculum, sed ut proficit ijs locis ubi peregrinæ linguæ usus necessarius est. Sed in uestra Ecclesia recitetur lectio linguæ intellecta populo, & enarratio utiliter audientibus proponatur de aliqua doctrinæ parte.

*ἐν νόμῳ γέγραπται ὅτι ἐν ἑτερο-
γλώσσοις.*

CAusæ tres sunt, propter quas donum linguarum Ecclesie attributum est.

Prima & principalis, ut propagari Euangelium citò in multis gentibus posset, quarum non est una lingua.

Secunda, ut hoc ipsum donum esset testimonium Spiritus sancti, & præsentiæ Dei in Ecclesia, sicut alia magna miracula.

Tertia, Ut esset signum & testimonium, cæteras gentes etiam ad Euangelij societatem uocandas esse.

Hæc significat Esaias capite 28. Unde hæc uerba citantur. Etsi autem sententiæ uariæ quæruntur apud Esaiam, tamen haud dubiè & hanc complectitur, quam recitat Paulus, fore, ut Euangelium spargatur in multas gentes diuersis linguis, quod displiciturum sit huic populo, et populum tunc pœnas daturum esse contemptæ uocis diuinæ. Esaias longa narratione taxat cœcitatem Ecclesiæ fascinatæ falsis opinionibus & traditionibus. Omnes mensæ repletæ sunt uomitu, id est, Verè ubiq; ebria & delira est Ecclesia magnis erroribus, & post reditum ex Babylone Pharisei & Saducæi exorti sunt, quorum furores etiam accusat Esaias. Ita post Apostolos in Ecclesia grassatæ sunt hæreses, deinde Pontificum, Monachorum, &

P 2   Sophi-

I. EPISTOLA AD

Sophistarum traditiones, de sacrificio Mō-
sæ, de adoratione panis, de inuocatione
mortuorum, de dubitatione, de iustitia
operum, de cœlibatu, & alijs stultis Co-
remonijs, extincta luce Euangelij.

Post hanc reprehensionem addit Es-
as antithesin: Quem docebit scientia
ab lactatos à lacte, auulsos ab uber-
ibus, id est, castigatos & non ebrios
luptatibus, & opinionibus, quas peperit
hæc cœca natura, & quas didicerunt im-
Pharisæos à pueritia, sicut in eodem cap-
te mox inquit: Vexatio dat intell-
ctum.

Postea sequitur Mimisis, quæ recita-
eorum traditiones: Manda remanda, ex-
pecta reexpecta, modicum ibi, quasi dicitur
Ipsi mandata & glossas cumulant. Sed
glossæ erunt eis exitio. Addit igitur, et
derident suis uel traditionibus uel lo-
njs. Ego uicissim loquar eis lingua, quæ
displicebit seu derisoria, & uocabo gentem
ad societatem Ecclesiæ diuersis linguis, &
delebo ipsorum politiam. Hæc est simp-
cissima enarratio. In Hebraico legitur
Labijs subsannatorijs, & alia lingua loquar
tur ad hunc populum. Vbi antithesis con-
sideretur

videretur, quasi dicat: Nunc ipsi meum Verbum derident, & mea lingua ipsis peregrina est seu barbara: Ego uicissim loquar eis lingua uere peregrina, quæ tunc eis ingrata erit, colligam gentes ad societatem Ecclesiæ, deleta hac politia.

Ex hac simplici recitatione manifestum est, Paulum rectè citasse hoc dictum, & inde ostendere, donum linguarum signum esse prædicationis Euangelij. In Græca uersione Esaiæ legitur: *διὰ φαυλισμὸν χαλέων, διὰ γλώσσης ἑτέρας Ἦ.* Reddidit enim *ἸϚ* φαυλισμὸν, quod significat subsannationem. Deinde & altera uox additur in Ebræo & in Græco, uidelicet, alia lingua, quod conuenit ad Pauli sententiam.

ὥσε ἂν γλώσσῃ εἰς σημεῖον εἰς ἰσὺν οὐ τοῖς πισεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις.

Dictum est supra, donum linguarum Ecclesiæ attributum esse, ut Euangelium inter gentes propagari posset. Simul autem fuit testimonium præsentis Dei, ut alia miracula. Hic igitur Paulus inquit, linguarum uarietatem signum esse non credentibus, sed incredulis, uidelicet, ut

I. EPISTOLA AD

moti hoc miraculo, sicut cæteri inuenerunt
ad Euangelium. Nec opus est longiore
enarratione in hoc membro.

Postea Prophetiam ait prodesse cre-
dentibus. Manifesta sententia est, Ait in
interpretationem toti cœtui prodesse, in quo
multi peregrinas linguas non intelligebant.
Hi cum audiunt sua lingua enarrationem
alicuius propheticæ concionæ de summa
doctrinæ, erudiuntur & exultantur ad
timorem, fidem, spem, inuocationem,
gratiarum actionem, tolerantiam & ad
alias uirtutes. Sicut Paulus docet & confirmat
credentes, citans & enarrans dictum ex
Genesi: Credidit Abraham Deo & imputatum
est ei ad iusticiam. Et in Epistola ad
Ebreos erudiuntur credentes, enarratione
dicti de sacerdotio filij Dei: **Tu es Sacerdos
in æternum, &c.** Huius testimonij explicatio
ostendit causas, cur Sacerdotium Leuiticum
seu typicum post exhibitum Messiam desineret.
Et docebat, quale sit Sacerdotium filij Dei,
quo uerè placatur ira Dei aduersus peccatum,
& annuntiatur remissio peccati, & abolentur
peccatum & mors, sicut ibi scriptum est:
Vna oblatione consummatur in perpetuum
eos, qui sanctificantur. De

niq; omnibus temporibus pñ erudiuntur
& confirmantur talibus enarrationib. quas
hic nominat Prophetias. Hoc igitur do-
num in Ecclesia unius linguæ magis uult
exerceri, ubi si ueniant in cœtum ignari pe-
regrinarum linguarum, & tantum audi-
ant ibi peregrinos sonos, mirari possent,
quid ageretur, cum illa recitatio nullam
populo utilitatem adferat, sicut in die Dio-
nylij in Ecclesia VVirtzburgensi canuntur
græcæ cantilenæ scriptæ latinis literis nec
ipsis quidem canentibus intellectæ. Hæ
pueriles ineptiæ nec grauitati Ecclesiæ con-
ueniunt, nec profunt canentibus aut po-
pulo. Hoc exemplum utcunq; illustrat
hæc uerba: **Nonne dicent uos insa-
nire?** Cur igitur antea dixit prodesse lin-
guarum uarietatem tanquam miraculum?
Verum est, prodesse ut miraculum apud
eos, ubi usus est peregrinarum linguarum.
Sed hic loquitur de cœtu unius linguæ, in
quo iam Ecclesia collecta indiget assidua
enarratione. In tali cœtu ineptum est o-
stentare peregrinas linguas.

εἰς ἄλλα δὲ τῆς ἀπίστος ἢ ἰδιώ-
της, ἐλέγχεται ὑπὸ πάν-
των.

P 4 DIXI

Dixi iam loqui Paulum de coetu uniuersae linguae, in quo & infideli intelligenti linguam, et fideli prodest concio errantibus praecipuos articulos doctrinae in Ecclesia, ut consentaneum est saepissime accidisse, ut homines modesti ex Ethnica accesserint cum amicis ad conciones Ecclesiae, uxores Ethnicae cum maritis in Euangelium profitentibus, aut fratres cum fratribus, filij cum parentibus. Horum aliqui cum audiebant taxari idolorum cultus, & magnas tenebras Ethnicorum, ceterum flectebantur. Et sic paulatim collectum esse Ecclesiam manifestum est. Talibus nihil profuisset hymnus peregrina lingua compositus. In hanc sententiam hic Paulus inquit: Si ingrediatur infidelis, cum ministri Cornelij Centurionis audiunt Petrum concionantem. Aut Idiotam id est, rudis, qui primum cepit Catechismi doctrinam audire: Tales aut argui & convinci ab omnibus, & occulta cordium patefieri, id est, audita doctrina, taxata Ethnica uicia, Epicureas opiniones, & cultus Idolorum, libidines & alia scelera, & monstrante ueri Dei patefactione, conuerti eos ad Deum, & agnoscere Ecclesiam uerè esse coetum Dei, & hanc ob

strina

doctrinam non esse commentitiam. Et summa laus Ecclesiæ his breuissimis uerbis describitur: Agnoscit & fatetur uerè Deum inter uos esse, ἀπαγγέλλω, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ὄσι. Hic retro cogitentur historiæ de collectione Ecclesiæ. Hostes Euangelij malè loquebantur de congressibus Christianorum, ut scribit Tertullianus, & alij. Adducti sunt amici credentium, ut spectatores essent, & narrarent, quid ibi ageretur. Horum multi cum & audirent optimam doctrinam, & honestissima exempla cernerent, mouebantur, ut & ipsi Euangelium amplecterentur.

Et usitata sunt in Iustino Martyre, qui scribit ad Marcum Antoninum Imperatorem, & in alijs argumenta quatuor, quibus refutant Ethnicos, quæ in conspectu habere singulos utilissimum est.

Primum: Manifesta absurditas & manifestus furor est Ethnicorum, Epicureas opiniones amplecti, aut probare cultus Idolorum, & multos Deos, aut probare nefarias libidines. Hæc uicia demonstrationibus naturalibus refutari possunt, quæ sæpè à pijs cogitandæ sunt, & refutatio multos Ethnicos mouit, ut aliam doctrinam quærent.

P 5 Secun-

I. EPISTOLA AD

Secundum argumentum: quod
bonas mentes ualdè confirmat, & quod
Iustinus maximè urget, sumptum est ab
antiquitate. Quia manifestum est, historiam
am Ecclesiæ antiquiorem esse omnium
Ethnicorum historijs. Series temporum
& imperiorum ostendit, Israelitas & Pa-
tres eorum ante Monarchias fuisse, ante
Assyriam, Persicam, Græcam & Romanam.
Et multa uestigia apud gentes testimonia
præbent antiquitati Ecclesiæ. Græci fa-
tentur se ortos esse ab Iapeto, Persæ ab E-
lam. Et similia multa sunt. Nec ulla in
toto genere humano extant scripta, quæ
rerum initijs continuam seriem annorum
monstrent, nisi sola historia Ecclesiæ. Te-
neamus igitur regulam Tertulliani opti-
mam: Primum quodq; uerissimum
est.

Tertium argumentum: Miracu-
la assidua, resuscitatio mortuorum & alia
quæ nequaquam potest imitari Diabolus.
Ac recensio inter miracula prædictionum
de Monarchijs, in Moyse, Esaia, Ieremia &
Daniele. Id miraculum est illustre testi-
monium quocumq; tempore post euen-
tum. Cum uiderent multi tempore Ro-

mani Imperij talem fuisse successione
Monarchiarum, qualem Prophetæ prædi-
xerant, fatebantur & hanc doctrinam à
Deo traditam esse, & Deum regere tales
Imperiorum mutationes, & diuinitus con-
seruari genus humanum.

Idem argumentum nobis quoq; pro-
ponamus, ut firmissima assensione doctri-
nam Ecclesiæ amplectamur.

Est et hoc miraculum assiduum, quod
non deleri potest Ecclesiæ, cum omnibus
seculis summi Reges & antecellentes glo-
ria & potentia, opprimere eam conati sint,
ut Pharao, Nabugonosor, Antiochus,
Romani Imperatores multi, postea Turci
& alij. Est igitur perpetuitas Ecclesiæ in-
ter tantos fluctus illustre testimonium,
quod ostendit, conseruari eam à Deo.

Quartum argumentum sumitur
ab ipso genere doctrinæ. Nulla gens ha-
bet legem honestiorem & rectius conue-
nientem iudicio naturali. Tota Philoso-
phia fatetur imperfectionem suam, quod
videt in ratione lucere ueras noticias, &
tamen dissidium esse maximum uirium
humanarum, id unde sit ignorat, nec re-
media ostendere potest.

Videt

I. EPISTOLA AD

Videt absurda multa sequi, si animæ non sint immortales. Et tamen dubitat de immortalitate,

Nequaquam potest affirmare Philosophia, exaudiri etiam bonos, ut Palamedem aut Socratem in calamitatibus.

Nulla gens extra Ecclesiam habet certam & expressam doctrinam de remissione peccatorum, de præsentia Dei apud uerè inuocantes, & de uita æterna, & de modo, quo accipitur uita æterna certò, cum nemo legi satisfaciatur, & nemo sit sine peccato.

Cum hæc quatuor argumenta simul coniunguntur, mouent homines non Cyclopicos. Et cum postea accedit sensus iudicij Dei in agnitione peccatorum, & consolatio ac uiuificatio in corde, agnitione filio Dei, in his motibus Spiritus sancti trahit & confirmat corda, ut iam conuicti se fateantur, & Euangelio assentiri firmius incipiant. Hæc ita fiunt in omnibus, qui exercitia poenitentiae intelligunt, & de hac confirmatione loquitur Paulus, cum ait 2. Corinth: 1. Deus est autem, qui confirmat nos in Christum, qui & unxit & obligauit nos, & dedit arrabonem Spiritus in corda

corda nostra. Et Roman: 8. Spiritus dat testimonium Spiritui nostro, quod simus filij Dei. Et 1. Iohan: 2. Unctio docet uos de omnibus. Et Hebr: 11. Fides nominatur ἔλεγχος, quod hoc modo, ut dixi, conuincantur mentes, & firma fiat assensio. Ita & in hoc capite inquit Paulus: aliquos audita summa doctrina in congressu Ecclesie, & facta collatione ad Ethnicos errores, trahi a Spiritu sancto, & flecti ad amplectendum Euangelium. Tales inquit fateri, quod uere Deus sit in Ecclesia, id est sentiunt se a Deo trahi, terreri, & rursus erigi ac uiuificari, & fatentur doctrinam ueram esse, & amplectuntur eam.

Hæc narratio ostendit, quomodo & collecta & aucta sit Ecclesia, cum ueniebant Ethnici ad audiendam doctrinam. Et eodem modo colligitur Ecclesia omnibus temporibus.

πάντα πρὸς διορθωτὴν γινέσθω.

Repetit præceptum, quod & supra tradidit, ut considerent doctores, quid Ecclesie profit, uidelicet ad cognoscendam necessariam doctrinam de singulis articulis, Deinde ad flectendos animos ad poenitentiam, ad corrigendam profanam securitatem,

I. EPISTOLA AD

curitatem, Postea ad consolationem pi-
rum, ad excitandam Fidem, Inuocatio-
nem, Spem, & læticiam in Deo, ad arden-
studium ueræ obedientiæ. Hæc & similia
complectitur uerbo ædificationis, alludens
ad extruccionem ædificij.

Contra non ædificant, id est, non ser-
uant Ecclesiam recitationes non intellectus.
Destruunt etiam tanquam ædificium curio-
sæ quæstiones & labyrinthi, qui mentes
implicant dubitationibus, & pariunt ob-
scurum doctrinæ, tanquam incertæ & ambig-
uæ.

προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλεῖ-
τωσαν ὅτι.

HIC monet, ordinem seruandum
in dicendo. Et simul iudices constitu-
it, quod ualde dignum est consideratione.
Non uult in Ecclesia concedi licentiã spar-
gendi quaslibet opiniones, sed uult iudi-
cari doctrinam. Hic continetur ordo Spi-
rituum & iudiciorum de doctrina, de
quibus hæc quatuor consideranda sunt.

- I. Quæ personæ sint iudices de doctrina in Ecclesia.
- II. Quæ sit norma, iuxta quam iudicandum est.

III. Quo-

III. Quomodo iudicatum ualeat.

III. Quæ sit executio.

De prima quæstione, aliud est loqui de norma, aliud de personis. De norma, non dubium est, simpliciter normam esse capita doctrinæ tradita in scriptis Prophetis & Apostolicis, & comprehensa in Symbolis. Et hæc norma est tanq̄ summus iudex. Sed quia iam de personis quæritur, ut & Paulus de personis loquitur, & in hac uita in refutatione errorum, in congregatione, personas aliquas oportet sua uoce & suo testimonio aduersari errantibus: Ideo disputatio est, quæ sint illæ personæ. Paulus inquit: Sedentes iudicent, id est, omnes auditores, non ut in seditione, sine ordine, sed suo quisq̄ loco, ut postea inquit Paulus: Omnia fiant ordine. Item, Deus non est autor ἀνατασσοῦσα. Ita & Matth: 18. scriptum est, Dic Ecclesiæ. Hæc uerba non intelliguntur de impio cœtu, qui dominatur in Ecclesiâ titulis Episcoporum, & tamen est hostis ueræ doctrinæ, Sed de cœtu, qui non falso tenet nomen Ecclesiæ, quales erant cœtus tunc à Paulo collecti. In hoc cœtu ordine dicantur sententiæ à docentibus, & senioribus, sicut in Actis capite 15. dicitur: Con-

I. EPISTOLA AD

Congregati sunt Apostoli & seniores, ut considerarent hanc causam. Postea in cōcedendo decreto, non soli Apostoli aut seniores sumunt sibi potestatem ὀλιγαρχίαν, sed totius Ecclesiæ consensus accedit, iuxta hæc uerba: Tunc uisum est Apostolis & Presbyteris cum tota Ecclesia. Et postea rursus dicitur: Apostoli & Presbyteri fratres. Non uoluit Spiritus sanctus in Ecclesia tyrannicam aut oligarchicam potestatem constituere, sed audiri pios uel etiam in gradibus inferioribus, sicut inquit Paulus: Potestis singuli dicere, omnes discant. Item, Si fuerit sedenti uelatum, taceat prior. Item 1. Thessalonicen: 5. Spiritum ne extinguite, Prophetas ne contempnite. Omnia probate, quod bonum est, tenete. Hoc modo ad refutationem Samosatenum priuato studio propter gloriam Dei cōuenerunt procul Gregorius Neocæsariensis & alij. Ac tamen semper sunt ueræ Ecclesiæ iudicia, quæ docuntque sunt Ecclesiæ mediocriter reuerentiæ, Vt nos adhibitis alijs pijs ac eruditissimis uiris, hoc modo sæpè Anabaptistas refutauimus ac damnauimus. De illi iudicio non Tyrannico Basilius loquitur, inquit: ἀλλὰ εἰσὶν ἐπίσκοποι,

CORINT: CAP. XIII. Π3

ἵνα οἱ εἰς ἀκρόασιν. Εἰ κληρὸς κατὰ πᾶσαν τὴν
 γῆν ἔσται, σωμαχθῆτωσαν οἱ δοκιμώτα-
 ται, λεγέτω μετὰ παρρησίας ὁ βυλόμυθος,
 ἵνα ἔλεγχος ᾖ τὸ γιγνόμενον, καὶ μὴ λοι-
 δορία.

Secunda quæstio est de norma, iuxta
 quam iudicandū est. Hic non dubium est
 normam esse ipsos libros Propheticos &
 Apostolicos & Symbola, in quibus præ-
 cipui articuli propositi in libris Propheti-
 cis & Apostolicis breuiter comprehensi
 sunt. Et cum deliramentum aliquod pu-
 gnat cum perspicuo articulo tradito in li-
 bris Propheticis aut Apostolicis, aut Sym-
 bolis, manifesta est dijudicatio iuxta hanc
 regulam: Si quis aliud Euangelium
 docet, anathema sit, ut Manichæi furo-
 res, Item Pelagiani cum perspicuis arti-
 culis pugnant.

Sed hic obijciunt Sophistæ, multa es-
 se dicta obscura & ambigua in libris Pro-
 pheticis & Apostolicis. Quare uocem
 iudicis contendunt anteferendam esse li-
 bris Propheticis & Apostolicis. Hoc
 prætextu alij Synodos, alij Papam antefe-
 runt his libris, sicut in quolibet regno, cum
 in legibus deprehenditur obscuritas aut
 Q ambi-

I. EPISTOLA AD

ambiguitas, antefertur uox Regis explicans obscure uel ambiguè dictum. Et in imperijs necesse est acquiescere in ea explicatione, alioqui nullus finis esset litium. Hoc exemplum politicum transferunt Sophistæ ad iudicia Ecclesiæ.

Sed respondendum est: De doctrina necessaria, nulla est ambiguitas in libris Prophetis & Apostolicis & in Symbolis, si sine cauillatione & dextrè intelligatur, inspecta perpetua narrationum sententiarum & secum consentientibus membris, ut quacumq; interpretatione fieri debet. 2. Corinth: 4. dicitur: Si uelatum est Evangelium nostrum, in his qui pereunt uelatum est.

Item cum expressè præceptum sit: Nichil addas, nihil detrahas, & in Numeris capite 15. Non sequantur cogitationes suas, sed sint memores præceptorum Domini. Sequitur non esse ambiguitatem, cuius in mano iudicio possit addi interpretatio.

Et si autem de lege, & de promissionibus & de articulis necessarijs, non est ambiguitas in scriptis Prophetis & Apostolicis, tamen quia in contentionibus etiam planè dicta diuersis interpretationibus transformantur in plures sententias, prode-

dire testimonia purioris Ecclesie in aliquibus materijs, & ea conferre ad fontes, quæ cum uidemus magis congruere cum fontibus, multum confirmamur et his ipsis testimonijs. Vt quanquam Samosatenus astute disputat in dicto Iohannis $\epsilon\upsilon\ \alpha\rho\chi\eta\ \epsilon\pi\ \delta\ \lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$, non intelligi personam nomine $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$, tamen cum legimus Irenei, Gregorij Neocæsariensis, & aliorum probatorum interpretum sententias, profunt hæc testimonia ad nos docendos & confirmandos. Ideo enim Deus ministerium in Ecclesia seruat, ut Ephesios 4. scriptum est, ne circumferamur uarijs doctrinarum uentis, sed sint aliqui testes ueræ doctrinæ sine ambiguitate. Et iussit audiri Ecclesiam doctricem & monitricem, sicut inquit Samson: Nisi arassetis mea uitula, non inuenissetis. Et ad Petrum inquit, & tu conuersus confirma fratres tuos.

Audienda est igitur uera Ecclesia ut doctrix & monitrix, sed fides nitatur uerbo Dei. Commonefacti igitur ab Ecclesia conferamus testimonia eius ad fontes. Et grata confirmatio est bonæ menti, scire se non discedere à consensu ueræ Ecclesie, & uno Spiritu & una uoce Deum inuocare cum uera Ecclesia, sicut Psalmo: 21. dicitur:

Q 2   citur:

I. EPISTOLA AD

citur: In medio Ecclesie laudabo te. Item
 Psalmo 110. Confitebor tibi Domine in
 consilio & congregatione iustorum. Et in
 fontibus ex tota narrationum serie unita
 & nativa sententia plerumque inueniri po-
 test. Sic & nunc adiuuamur in multis
 controuersijs à ueteri & sinceriori Eccle-
 sia. Manifestum est in prima Ecclesia non
 fuisse priuatas Missas. Hunc morem cum
 ad Pauli dicta conferimus, uidemus esse
 congruere cum hoc dicto: 1. Corinth. 10.
 Cum conuenitis ad cœnam Domini, ex-
 spectate cæteros. De Baptismo infantum
 etiam Augustinus citat primæ Ecclesie
 consuetudinem. Et Origenes expressè
 quirit 6. capite ad Romanos. Itaque & Eccle-
 sia ab Apostolis traditionem accepit etiam
 am paruulis dare Baptismum. Et id magis
 congruit cum dictis in scriptura. Certum
 est promissiones ad paruulos, qui sunt in
 Ecclesia, pertinere, non ad alios extra Ec-
 clesiam. Quare inferendi sunt Ecclesie
 per Baptismum.

Sunt igitur normę iudicij scripta Pro-
 phetica & Apostolica & Symbola. Et in
 aliquib. controuersijs adiuuamur testimo-
 nijs ueræ Ecclesie. Ac rectè discernenda
 uera Ecclesia ab indocta colluie. Videtur

da etiam perpetua eruditorum sententia, non excerpta sunt murila dicta, & Sophisticè detorquenda contra perpetuam autorum sententiam. Nemo enim semper satis circumspectè, disertè & propriè loquitur.

Postquam de norma iudicij dictum est, iam & hoc quæritur, Si non conuinci uelint errantes, quomodo compescendi sint? Nam si non compescantur, non erit finis dissidiorum.

Hic sciendum est, euentum iudiciorum in Ecclesia dissimilem esse euentui in iudicijs politicis, sicut & iudicantium auctoritas dissimilis est.

Cum iudices politici pronunciarunt in quæstione ambigua, contumaces armis compescere debent, ut sit finis litium & dissidiorum. Quia in materijs ciuilibus cum sint subiectæ rationi, magistratus auctoritatem habet probabili ratione pronuntiandi de ambigua quæstione, & armauit Deus eos hac auctoritate, ut eorum interpretationes ualere & recipi uelit. Possunt igitur prorsus tolli controuersia.

Sed in Ecclesia iudices non habent potestatem regiam seu prætoriam, nec potestatem armis compescere condemnatos debent.

Q 3 bent.

I. EPISTOLA AD

bent. Et cum magna potentia & multitudine est errantium, si nolint conuinci, etiamsi uera Ecclesia eos excommunicat, tamen hæret discordia, ut etiamsi Apostoli damnabant Synagogam, tamen non extincta est discordia, donec Deus ipse executor sententiæ Apostolorum, & Synagogam deleuit. Ac plærunq; hoc molutæ sunt magnæ dissensiones in Ecclesia, non humanis uiribus.

Addamus & hoc de Synodis. Cum iudicijs in Ecclesia loquimur, semper considerandum est, qui cœtus uerè sint Ecclesia Dei. Nequaquam facimus iudices doctrina cœtum eorum, qui palam sunt hostes doctrinæ Euangelij, ut Synagoga quæ Christum et postea Apostolos et Stephanum damnauerat, nec Ecclesia Dei potest esse iudex esse poterat: Ita nunc iudices esse nequaquam poterunt Episcopi eorum satellites, Monachi, & alij, qui palam sunt hostes Euangelij, & multis pro iudicijs quotidie ostendunt, se multo magis damnasse Euangelium. De his omnibus regula teneatur: Si quis aliud Euangelium docet, anathema sit. Hanc admonitionem & consolationem proponit Apostolus, nō uult nos ad horum iudicia

CC
uocare
ta. Ec
rumj
consol
nomin
rum fu
scripu
ces. S
sta fun
bus uc
Corin
tali Ec
capite
monj
nodis
Pauli
quia h
nat.
P
M
dinem
in Syn
erant u
fragat
uocare

uocare, sed uitari eos tanquam anathemata. Ecce quamquam titulis & authoritate eorum multi mouentur: tamen grauissimam consolationem nobis proponit, cum eos nominat anathemata. Nō moueamur eorum fulminibus, sed sciamus in Psal: 108. scriptum esse: Maledicent illi, & tu benedices. Sed ea, quæ de iudicijs in Ecclesia dicta sunt, intelligantur de Ecclesijs sonantibus uocem Euangelij, ut Paulus de cœtu Corinthio loquitur. Possunt enim & in tali Ecclesia oriri controuersiæ, ut in Actis capite 15. mouent quæstionem de Ceremonijs pijs admixti hypocritis. Hæc de Synodis iam dixisse satis sit, quæ ad hanc Pauli commemorationem rectè quadrant, quia hic aliquo modo iudicia talia ordinat.

Prophetae duo vel tres loquantur, & ceteri iudicent.

Manifestum est ex narratione Lucae 4. & ex Actis, fuisse honestissimum ordinem dicentium in publicis congressibus in Synagogis. Nec promiscui clamores erant uulgi, quales fuerunt Romæ in suffragationibus tribunitijs, nec tyrannis erat.

Q 4 Sed